

Opcat-inspektion av Kriminalvården, anstalten Haparanda, den 22 och 23 januari 2019

JO:s uttalande i korthet: I protokollet rekommenderar chefsJO Kriminalvården att vidta åtgärder för att tillskapa nödvändiga avskildhetsplatser på anstalten och en ändamålsenlig rastgård.

ChefsJO konstaterar också att det är viktigt att läkare tillkallas snarast om en intagen placeras i avskildhet på grund av att han eller hon är våldsam eller farlig för sin egen säkerhet till liv och hälsa. Kriminalvården uppmanas att omgående vidta åtgärder för att anstalten ska kunna tillgodose fängeslagens krav på läkarundersökningar.

Slutligen understryker chefsJO att det av beslut om avskildhet måste vara möjligt att utläsa varför åtgärden vidtagits och bedöma om det funnits tillräckliga skäl för den. Kriminalvården uppmanas se över anstaltens rutiner för beslut om avskildhet och tillämpningen av de aktuella bestämmelserna.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon tillsammans med föredragandena Nathalie Stenmark och Simon Törnvall (protokollförare) samt notarien Karin Jarlfors den 22 och 23 januari 2019 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Haparanda.

Inspektionen inleddes med att kriminalvårdsinspektörerna AA och BB kortfattat presenterade verksamheten. Därefter förevisades anstaltens lokaler. JO:s medarbetare samtalande med 16 intagna såväl i grupp som enskilt och 3 anställda. En översiktlig granskning gjordes av beslut om avskildhetsplaceringar, dokumentation över isoleringsbrytande åtgärder och incidenter i incidentrapporteringssystemet ISAP. Granskning gjordes även av skriftlig information till nyintagna, anstaltens rutiner för intagna som anländer eller lämnar anstalten och anstaltens rutiner för lokala transporter samt sjukhusbevakning.

Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången närvarade, förutom de som deltog under inledningen, även vakthavande befälet CC.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2019 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Anstalten Haparanda inspekterades av JO:s Opcat-enhet den 25 och 26 april 2012 (dnr 2078-2012).

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

lakttagelser vid inspektionen

Organisation av anstalten

Anstalten Haparanda tillhör Kriminalvårdens region Nord, verksamhetsområde Luleå. Anstalten har 19 platser i säkerhetsklass 2 och tar emot ungdomar i åldern 18–24 år från hela Sverige. Vid tidpunkten för inspektionen var 18 ungdomar intagna i anstalten.

Medelbeläggningen 2018 var 17,75 intagna och beläggningsgraden varierade under årets månader mellan 81–98 procent. Som mest var 22 personer intagna i anstalten samtidigt och det förekommer dubbelbeläggning.

Fysisk miljö m.m.

Anstalten består av flera byggnader, bl.a. en äldre byggnad från 1800-talet och en tillbyggnad från 1990-talet. I den äldre delen finns bl.a. anstaltens administration, sjuksköterskemottagning, inskrivning m.m.

Anstalten har två avdelningar belägna i den nyare byggnaden som är sammanbyggd med administrationsbyggnaden. Den ena avdelningen är belägen i byggnadens markplan och den andra på övervåningen. Alla celler har egen toalett. En av cellerna som är större än de andra går att dubbelbelägga. Cellen har både toalett och dusch. I anslutning till byggnaden finns en större rastgård.

På anstalten finns det även bl.a. ett Lärcentrum där intagna kan bedriva studier, ett snickeri och en lokal för programverksamhet.

Ankomst till anstalten

Inskrivning av intagna genomförs i inskrivningsrummet som finns i administrationsbyggnaden. Vaktstående befäl sköter inskrivningen tillsammans med den

kriminalvårdare som utsetts att vara kontaktperson. Den intagne byter kläder och måste lämna ett urinprov. Vid inskrivningen sker en suicidriskbedömning. Vidare får den intagne viss information om anstalten. Alla nyintagna får ett tredagars introduktionsschema. Schemat omfattar bl.a. besök hos sjuksköterskan, samtal om verkställigheten och besök vid Lärcentrum och programverksamheten. Den intagne får träffa anstaltens båda kriminalvårdsinspektörer för samtal om lokala rutiner, ordningsregler, rättigheter och skyldigheter. Vidare får den nyintagne besöka anstaltens snickeri. När de intagna genomgått introduktionsdagarna dokumenterar personalen det i daganteckningarna.

Vid samtal med personalen kom det fram att det vakthavande befälet också genomför en preliminär säkerhetsbedömning i samband med inskrivningen. Bedömningen kompletteras därefter i datasystemet KVR. Under kvällar och helger finns det ingen sjuksköterska på anstalten vilket är ”mindre optimalt”. När sjuksköterskan inte är på plats genomför det vakthavande befälet hälso-deklarationen. Ger suicidriskbedömningen utslag beslutar det vakthavande befälet om sekundbevakning av den intagne tills sjuksköterskan meddelar annat. Den intagne förs i sådant fall till tillnyktringscellen eller sjukrummet. För att få tillkalla sjuksköterskan behövs kriminalvårdschefens tillåtelse, vilket är omständligt. Är sjuksköterskan inte tillgänglig anlitas den offentliga sjukvården genom telefonnummer 1177.

Placering av intagna i avskildhet

Fysiska förutsättningar för avskildhetsplaceringar

Anstalten har ingen avskildhetsavdelning. Vid behov avskiljs intagna i första hand i sin cell. Det förekommer även att intagna avskiljs i anstaltens s.k. sjukrum och tillnyktringscell. Rummen är belägna i samma korridor som sjuksköterskans mottagning. Korridoren används som väntrum av intagna som ska besöka sjuksköterskan. I korridoren finns även ett duschrumbad med en toalett.

Vid inspektionen uppmätte JO:s medarbetare sjukrummet till drygt 5 m² (2,99x1,77 m) Cellen rymmer knappt 14 m³ (2,99x1,77x2,63). Det har därutöver ett eget toalettutrymme med ett handfat och en toalettstol i porslin. Cellen är utrustad med väggfast säng, skrivbord och hylla, samt en lös stol. Dörren till cellen är av en äldre modell som låses med skjutreglar. Dörren har även en tillsynslucka. Cellen kan vid behov utrustas med en TV.

Tillnyktringscellen är utrustad endast med en galonmadrass på golvet. Det går att förse cellen med t.ex. en stol eller annan lös utrustning. Däremot saknar cellen eluttag vilket innebär att det inte går att utrusta den med t.ex. en TV eller någon läslampa. Cellen har en inre gallerförsedd dörr, samt en yttre dörr av äldre modell utan tillsynslucka. Tillnyktringscellen är lika stor som sjukrummet.

Enligt företrädare för anstalten är det besvärligt när flera intagna behöver placeras i avskildhet samtidigt. Detta eftersom anstalten saknar tillräckligt med ändamålsenliga avskildhetsplatser.

Anstalten saknar en särskild rastgård för avskildhetsplacerade. I stället används en inhägnad förbindelsegång strax utanför administrationsbyggnaden för detta ändamål. Förbindelsegången används bl.a. av de intagna på väg till eller från sysselsättning i snickeriet. Ett ca 2 m högt träplank hindrar de intagna på den nedre bostadsavdelningen från att se den som befinner sig i gången. Intagna på den övre bostadsavdelningen kan däremot se ned i gången.

Uppgifter om intagna som varit placerade i tillnyktringscellen och sjukrummet

Representanterna för anstalten uppgav i samtal med JO:s medarbetare att två intagna var placerade i tillnyktringscellen och sjukrummet under närmare tre veckor i november 2018. Under dagtid kunde de båda umgås och se på TV tillsammans i sjukrummet. Det fanns inte några säkerhetsmässiga skäl som motiverade att tillnyktringscellen inte tillfördes TV m.m., utan det berodde på att cellen saknar eluttag. Enligt representanterna för anstalten blev det ”en torftig miljö” för den intagne efter inlåsning i samband med dygnsvilan.

Dokumentation av isoleringsbrytande åtgärder

De isoleringsbrytande åtgärder som erbjuds intagna i avskildhet dokumenteras av personalen i s.k. loggar. JO:s granskade några loggar och kunde konstatera att de inte fördes på ett enhetligt vis, och det varierade hur mycket informationen som antecknats. Noteringarna var i de flesta fallen knapphändiga och hade förts på följande vis:

MÅNDAG
Frukost – JA
Lunch – JA
Middag/kväll – JA
Dusch –
Promenad – JA
Övrigt –

Undantagsvis fanns det anteckningar om vid vilka tidpunkter vissa händelser hade inträffat, noteringarna kunde då se ut på t.ex. följande sätt:

Ons 26/12 frukost kl. 07.40 men avböjt, lunch kl. 10.50, promenad kl. 12.10, middag kl. 15.30, promenad nr 2 kl. 16.40, kvällsfika kl. 18.10.

Utformningen av avskildhetsbeslut

JO:s medarbetare noterade under handlingsgranskningen att det i flera fall avseende beslut om placering av intagna i avskildhet inte gick att förstå varför den intagne hade placerats i avskildhet. I vissa fall angavs bara lagtext och i andra fall hade inte den autotext som finns i beslutsmallen tagits bort.

Tillgång till sjukvård

En läkare finns på plats i anstalten under en eftermiddag i veckan. Intagna som behöver träffa läkare under någon annan tid transporteras vanligtvis till vårdcentralen. Är det fråga om att bedöma ett eventuellt behov av vårdintyg tran-

sporteras den intagne till vuxenpsykiatri i Kalix eller till Sunderby sjukhus i Luleå.

Anstalten saknar ett jourläkaravtal. Om någon intagen är i akut behov av sjukvård tillkallas därför sjuksköterskan eller en ambulans.

Trygghet och säkerhet

När de intagna som har sysselsättning i snickeriet ska tillbaka till sina avdelningar passerar de genom en metalldetektor. Personalen genomför också kroppsvisitation på slumpvis utvalda intagna. Syftet med visitationerna är att leta efter träföremål från anstaltens snickeri. Behövs det en grundligare visitation än skyddsvisitation så är det kriminalvårdsinspektören med ansvar för säkerhetsfrågor som beslutar om en sådan.

Flera intagna berättade att det efter inlåsning förekommer att andra intagna stampar i golven, bankar i väggarna och skriker hotelser till varandra. Några intagna uppgav att agerandet gjorde dem rädda. Enligt såväl intagna som personal har det förekommit att boende i närheten av anstalten klagat över att de intagna varit högljudda under kvällstid. JO:s medarbetare noterade att personalen var noggrann med att hålla de intagna på respektive avdelning åtskilda. Enligt personalen kunde det tidigare bli ganska bråkigt t.ex. på rastgården när alla intagna kunde vistas tillsammans. Av den anledningen har anstalten beslutat att intagna från olika avdelningar inte får träffas.

Under granskningen av incidentrapporter noterade JO:s medarbetare att det under 2018 hade inträffat ett antal allvarigare våldsincidenter.

Transporter

Lokala transporter

Anstalten sköter sina egna lokala transporter. Det är vanligtvis fråga om transporter av intagna till vårdcentralen, tandläkaren eller optikern i Haparanda. Det förekommer också transporter till vårdcentralen i Kalix och till Sunderby sjukhus i Luleå. Alla kriminalvårdare på anstalten är utbildade i att kunna genomföra sådana transporter. Bemanningen under vardagar medger alltid att några kriminalvårdare kan tas i anspråk för transportuppdrag.

Det vakthavande befälet planerar och bemannar lokala transporter. Han eller hon tar även fram det underlag som kriminalvårdsinspektören med ansvar för säkerhetsfrågor behöver för att kunna genomföra en säkerhetsbedömning inför en transport.

Säkerhetsbedömningen avgör bl.a. om den intagne ska bära fängsel och vilken säkerhetsnivå som ska gälla. Den vanligast förekommande fängseltypen är hand- och midjefängsel (Kriminalvårdens säkerhetsnivå 4). Transportledaren behöver tillåtelse från det vakthavande befälet för att få avlägsna fängslen under en pågående transport.

Anstalten har en överenskommelse med vårdcentralen i Haparanda om att få använda en annan entré än den som allmänheten använder. Den intagne förs direkt till rummet och behöver inte uppehålla sig i allmänna väntrum tillsammans med andra patienter. Vårdcentralens undersökningsrum saknar fönster och därmed kan en undersökning som regel ske utan att kriminalvårdarna är närvarande. Kriminalvårdarna stannar dock kvar i undersökningsrummet om vårdpersonalen begär det.

Transporter som utförs av Nationella transportenheten (NTE)

Anstaltens vakthavande befäl får genom datasystemet Långväga interna fängslade transporter (LIFT) information om vilka transporter som väntas under en dag. I systemet finns det information om de intagna som ska komma till anstalten, t.ex. vad för brott personen är dömd för, eventuella matallergier m.m. Personalen på ungdomsavdelningarna i häktena Göteborg och Malmö brukar ta kontakt med anstalten för att lämna information om de intagna som skickas därifrån.

Transporterna från södra Sverige sker som regel med bil. Det innebär att en intagen får göra flera övernattningar innan han kommer fram till anstalten. I samtal med personalen kom det fram att färdvägen från södra Sverige, t.ex. Göteborg, vanligen först går till häktet Gävle och sedan till häktet Saltvik där övernattning sker. Därefter vidare till häktet Umeå och sedan till häktet Luleå för ytterligare en övernattning. Den sista delen av färden till anstalten genomförs under den tredje dagen.

Anstalten har inte någon rutin för att ställa frågor i samband med inskrivningen om hur de intagna upplevt transporten. Däremot framhöll personalen att man ändå brukar ställa frågor om hur resan gick. Enligt personalen är det inte ovanligt att de intagna är ”möra” efter att ha transporterats från södra Sverige.

Under samtal med de intagna kom det fram att de flesta av dem upplevde den långväga transporten till anstalten som något negativt. Flera intagna uttryckte missnöje med att transporten tog mycket lång tid och att de under tiden tvingades bära hand- och midjefängsel som begränsade deras möjligheter att röra sig under bilfärderna, t.ex. för att sträcka på sig eller skifta position. Det saknades även möjligheter till förströelse och de fick varken äta eller dricka något. Kriminalvårdarna som följde med under transporten både åt och drack samt använde sina mobiltelefoner, vilket de intagna upplevde irriterande. Möjligheterna till uppehåll för toalettbesök var mycket begränsade. Några intagna hade fått göra transportuppehåll i polisarrestorer vilket de upplevde som påfrestande eftersom det inte fanns något att göra där och de inte heller fick några besked om när resan skulle fortsätta. Flera intagna berättade att de hade tråkiga upplevelser från häktet Saltvik där personalen bemött dem negativt, bl.a. genom att ”inte bry sig” om dem. En intagen som hade specialkost fick först efter att han ätit upp maten som han serverades besked om att den innehållit fläskkött, vilket han inte får äta.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. I samtalet med representanterna för anstalten kom huvudsakligen följande fram.

Anstalten började ta emot ungdomar i början av 2015. En stor del av den dåvarande personalen slutade därefter och ny personal med en annan profil anställdes. Personalen är nu erfaren och van vid att arbeta med ungdomar som klienter.

Arbetsmiljöverket hade tidigare synpunkter på att det förekom visst ensamarbete i anstalten. Därför har nya rutiner nu införts, bl.a. i fråga om slussning av klienterna mellan anstaltens olika lokaler. Personalen utför inte längre något riskfyllt ensamarbete.

Intagna i avskildhet

JO:s medarbetare frågade vilka möjligheter anstalten har att förse tillnyktringscellen och sjukrummet med utrustning när intagna avskildhetsplaceras där. Företrädarna för anstalten uppgav att tillnyktringscellen kan möbleras med en säng och stolar. Eftersom det saknas eluttag i cellen går det däremot inte att utrusta den med TV eller läslampa.

Under helger finns det endast begränsade möjligheter att erbjuda isoleringsbrytande åtgärder till de intagna som är placerade i avskildhet. Det krävs mer personal än normalt att hantera intagna som är placerade i avskildhet, vilket går ut över möjligheterna att erbjuda dem aktiviteter. Däremot finns det vanligtvis tillräckligt med personal för att kunna genomföra aktiviteter för de intagna som befinner sig i gemensamhet. Dokumentationsrutinen avseende isoleringsbrytande åtgärder som erbjuds intagna i avskildhet är lokal för anstalten Haparanda och inget som Kriminalvården beslutat om på central nivå.

JO:s medarbetare framhöll att det i flera av de avskildhetsbeslut som granskats inte går att utläsa skälen för besluten. Representanterna för anstalten delade uppfattningen om att vissa beslut kunde ha motiverats bättre.

Anstalten har inte något jourläkaravtal. På fråga från JO:s medarbetare om vilka möjligheter anstalten har att ordna med läkarundersökning av en avskild, uppgav företrädarna för anstalten i huvudsak följande: Anstaltsläkaren finns på plats under en eftermiddag varje vecka. Anstalten kan dock kontakta läkaren som kommer till anstalten om hon har möjlighet till det. Om behovet av läkarundersökning är akut, så kan den intagne transporteras till en vårdinrättning. Alternativt tillkallas en ambulans eller anstaltens sjuksköterska. Om den intagne är i behov av psykiatrisk vård transporteras denne till vuxenpsykiatri i Kalix eller till Sunderby sjukhus för en vårdintygsbedömning.

Trygghet och säkerhet

Anstaltsledningen känner till att det periodvis förekommer trakasserier mellan intagna på anstaltens båda avdelningar. Det beror ofta på att de intagna har ham-

nat i dispyt med varandra, eller att någon av dem är särskilt illa omtyckt. När det sker brukar personalen samtala med de intagna om hur de ska bete sig på anstalten, vilket vanligtvis får en lugnande effekt. Ibland anordnar personalen bl.a. volleybollturneringar mellan avdelningarna för att minska spänningarna.

När personalen får veta att något är ”på gång” genomförs slumpvisa skyddsvisitationer av de intagna när de är på väg tillbaks från anstaltens snickeri till avdelningarna. Syftet är att hitta eventuella stickvapen som de kan ha tillverkat i snickeriet. Personalen väljer slumpvis vilka intagna som ska visiteras. Ibland visiteras endast någon eller några intagna, andra gånger hela gruppen.

Transporter

JO:s medarbetare frågade om personalen närvarar i samband med läkarundersökningar av de intagna. Representanterna för anstalten förklarade att anstaltens sjuksköterska vanligtvis har en dialog om transportens syfte med det vakthavande befälet som planerar den, för att för att personalen som sköter transporten ska veta vilka situationer som kan komma att uppstå. Undersökningsrummet på vårdcentralen i Haparanda är tillräckligt säkert för att en intagen ska kunna lämnas ensam med sjukvårdpersonalen. Det är däremot vanligt att sjukvårdpersonalen uppger att de inte vill lämnas ensamma i undersökningsrummet tillsammans med intagna. I sådana fall följer en av kriminalvårdarna som utför transporten med in i undersökningsrummet.

Enligt representanterna för anstalten kan det från säkerhetssynpunkt finnas anledning att inte meddela frihetsberövade under transport var någonstans transportuppehållen på vägen till anstalten kommer att ske. Det förekommer att intagna på väg till anstalten transporteras med flyg, men det är ovanligt.

Uppgifter som inhämtats efter inspektionen

Kriminalvårdschefen har efter inspektionen uppgett följande: Han för en dialog med Kriminalvårdens fastighetsavdelning i frågan om att tillföra anstalten ändamålsenliga avskildhetsplatser. Ingen projektering har ännu gjorts och inga beslut har fattats. Ombyggnationen kan börja innan 2019 års utgång förutsatt att Kriminalvården fattar nödvändiga beslut under våren. De ombyggnadsalternativ som diskuteras utgår båda från att såväl sjuksköterskans expedition som avskildhetsplatserna blir kvar i samma lokaler som nu. Antingen kommer det byggas tre celler med en standard som motsvarar dagens ”sjukrum”, dvs. med fast monterad inredning inklusive säng och TV, eller så kommer det att byggas tre celler av samma typ som dagens tillnyktringscell. Det har inte förts några diskussioner överhuvudtaget om att bygga någon särskild rastgård för de intagna som placeras i avskildhet.

Vid protokollet

Simon Törnvall

Justeras den 29/4 -19

Karl Lorentzon

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Placering i avskildhet

Fysiska förutsättningar

Kriminalvårdens föreskrifter reglerar vilken utrustning som ska finnas i en intagens cell (1 kap 17 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse [FARK Fängelse]). En cell ska ha stol, bord, skåp eller hylla, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. I en anstalt där de intagna låses in i cellen i anslutning till dygnsvilan ska cellen också vara utrustad med TV. Utrustningen får begränsas om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan eller gör sig skyldig till skadegörelse. För en intagen som är placerad i avskildhet får begränsningar också göras om det är nödvändigt på grund av lokalernas utformning eller om placeringen i avskildhet är tillfällig. Om placeringen i avskildhet är tillfällig ska cellen, utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet, utrustas så att standarden för en normalutrustad cell uppnås i den utsträckning det är lämpligt.

Av protokollet framgår att det förekommer att anstaltens sjukrum och tillnyktringscell används för placering av intagna i avskildhet. Den senare cellen är i normalfallet utrustad endast med en galonmadrass på golvet. Cellen saknar eluttag som gör det möjligt att förse den med t.ex. läslampa, radio och TV. Av protokollet framgår att en intagen som var placerad i avskildhet under november 2018 vistades i tillnyktringscellen under närmare tre veckor. Det fanns inte några säkerhetsskäl som motiverade att cellens utrustning begränsades. Det är enligt min mening oacceptabelt att en intagen under så lång tid är placerad i en cell som anstalten beskriver som "torftig". Jag uppmanar Kriminalvården att upphöra med att använda tillnyktringscellen för avskildhetsplacering annat än mycket kortvarigt.

Jag har i ett tidigare sammanhang noterat att anstalten har begränsade praktiska förutsättningar att hålla intagna avskilda i ändamålsenliga utrymmen (se mitt beslut den 5 juli 2017 i dnr 230-2017). I det ärendet upplyste Kriminalvården att regionchefen i myndighetens region Nord hade hemställt om att få inrätta särskilda avskildhetsplatser i anstalten, vilket jag såg som positivt. Det har nu gått två år sedan jag tog del av denna information och jag kan konstatera att inget har hänt. Anstalten saknar fortfarande ändamålsenliga avskildhetsplatser. Jag rekommenderar därför Kriminalvården att vidta nödvändiga åtgärder för att tillskapa nödvändiga avskildhetsplatser och en ändamålsenlig rastgård.

Kriminalvården ska **senast den 31 oktober 2019** återrapportera vilka åtgärder som vidtagits i fråga om att tillföra anstalten avskildhetsplatser. Återrapport-

teringen bör även avse vilka åtgärder som vidtagits för att bättre tillgodose behovet av utevistelse för intagna som är placerade i avskildhet.

Läkarundersökning

En intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv och hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som av andra skäl hålls avskild från andra intagna ska undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden (6 kap. 10 § fängelselagen [2010:610]). Läkarens uppgift är att bedöma om den intagne har ett medicinskt vårdbehov (se prop. 2009/10:135 s. 142).

Av protokollet framgår att anstalten saknar ett jourläkaravtal. En läkare finns på anstalten under en eftermiddag en gång i veckan. Intagna som behöver träffa läkare under annan tid transporteras till vårdcentralen i Haparanda eller till någon av de psykiatriska mottagningarna i Kalix eller Luleå.

Att besluta om placering av en intagen i avskildhet är en ingripande åtgärd. För att säkerställa om den intagne har ett medicinskt vårdbehov är det viktigt att läkare tillkallas snarast, om den intagne har placerats i avskildhet på grund av att han eller hon är våldsam eller farlig för sin egen säkerhet till liv och hälsa. Därför måste det finnas tydliga rutiner för hur anstaltens personal ska agera under den tid anstaltsläkaren inte är på plats. Jag uppmanar Kriminalvården att omgående vidta åtgärder för att anstalten ska kunna tillgodose fängelselagens krav på läkarundersökningar.

Kriminalvården ska **senast den 31 oktober 2019** återrapportera vilka åtgärder som vidtagits.

Utformningen av avskildhetsbeslut

Av protokollet framgår att flera av anstaltens beslut om avskildhet är bristfälligt utformade. Utifrån besluten är det inte möjligt att utläsa varför de intagna har placerats i avskildhet. Av den anledningen vill jag framhålla att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska, om det inte är obehövligt, innehålla en klagörande motivering som innehåller uppgifter om vilka omständigheter som varit avgörande för myndighetens ställningstagande (32 § förvaltningslagen [2017:900]). Om en intagen hålls avskild ska åtgärden dokumenteras och det ska av dokumentationen framgå vilka skälen för åtgärden är (18 § fängelseförordningen [2010:2010]).

Ett beslut om avskildhet fattas som regel i en akut eller annars brådskande situation. Som jag redan framhållit är det fråga om en ingripande åtgärd, och därför måste det vara möjligt att av beslutet kunna utläsa varför åtgärden vidtagits och om det har funnits tillräckliga skäl för den. Det är därför viktigt att säkerställa att besluten är motiverade så att det går att utläsa på vilken grund åtgärden vidtogs. Först då går det att i efterhand kontrollera om det fanns till-

räckliga skäl för beslutet. Jag uppmanar Kriminalvården att se över rutinerna för beslut om avskildhet och tillämpningen av de aktuella bestämmelserna.

Transporter

Av protokollet framgår hur de intagna upplevt förhållandena under transporten till anstalten. Jag är bekymrad över vad som kommit fram. Transporter av frihetsberövade kommer att ägnas särskilt utrymme i Opcat-verksamheten även under 2019 och jag kommer att fortsatt följa frågan.

Protokollet föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2019-04-29

Elisabeth Rynning